

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/28.208801>**Ольга ЧЕРЕМСЬКА,***orcid.org/0000-0002-3360-8421*

кандидат філологічних наук, професор,

завідувач кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна) *Olha.Cheremaska @hneu.net***Вікторія СУХЕНКО,***orcid.org/0000-0002-8775-6999*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна) *viktoriya.suhenko@hneu.net*

ЕКОЛОГІЯ МОВИ – ЕКОЛОГІЯ ДУШІ: ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ НЕОЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано неозапозичення, їх функціонування в різних сферах життя суспільства та адаптацію до системи української мови. Визначено екстра- та інтралінгвальні чинники, що сприяють входженню чужомовних лексем до складу сучасної української літературної мови. Основну увагу зосереджено на ролі неозапозичень у мові-реципієнті, доцільності активного вживання в україномовному просторі, їхніх перевагах та недоліках.

Новітні запозичення, аналізовані в роботі в контексті екологічності використання мови в різних суспільних сферах, дібрані шляхом суцільного вибирання з електронних, друкованих періодичних видань, інших засобів масової інформації, наукових, офіційно-ділових, розмовно-побутових усних текстів.

Початок ХХІ століття характеризується мовною ситуацією, коли англійська мова, виконуючи роль глобального вербального «посередника», здійснює неоднозначний вплив на українську, що породжує питання про вжиття заходів щодо сприяння збереженню рідної мови та національно-культурного мислення. Оскільки мова й культура взаємопов'язані, то мова несе в собі значний культурно-ідеологічний заряд. Просування і домінування неозапозичень як засобу спілкування неминуче призводить до того, що разом з іношомовною лексикою проникає чужа культура та ідеологія, що з часом буде суперечити місцевому національно-культурному мисленню. У період глобалізації проблема активного входження неозапозичень в україномовний простір і питання їхнього адекватного сприйняття та інтерпретації учасниками комунікації набувають нового змісту. Співіснування власне української та запозиченої лексики в межах однієї мови потребує не тільки тлумачення і кодифікації останньої, але й створює необхідність уніфікації понять, що превалюють в окремій суспільній сфері.

Порушено проблему перенасичення української мови словами іношомовного походження та посиленого впливу неформальних, нелітературних елементів у мовленні на сучасний мовний процес. Екологія мови передбачає рівень володіння нормами усної і писемної літературної мови, свідоме, цілеспрямоване вживання слів залежно від мети й обставин спілкування; збереження рідної мови у взаємодії з іншими мовами.

Ключові слова: неозапозичення, екологія мови, екстра- та інтралінгвальні чинники, англізми, національна свідомість.

Olga CHEREMSKA,*orcid.org/0000-0002-3360-8421*

Candidate of Philological Sciences, Professor,

Head of the Department of Ukrainian Studies and Language Preparation of Foreign Citizens
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) *Olha.Cheremaska @hneu.net***Viktoriia SUKHENKO,***orcid.org/0000-0002-8775-6999*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies and Language Preparation of Foreign Citizens
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) *viktoriya.suhenko@hneu.net*

LANGUAGE ECOLOGY – SOUL ECOLOGY: ON THE ROLE OF NEO-BORROWING IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

Neo-borrowings, their functioning in various spheres of society and adaptation to the Ukrainian language system are analyzed in the article. Extra- and intralingual factors contributing to the entry of foreign-language lexemes into modern Ukrainian literary language have been identified. The main focus is set on the role of neo-borrowings in the recipient language, the expediency of active use in the Ukrainian language space, their advantages and disadvantages.

The latest borrowings analyzed in the work in the context of environmental friendliness of language use in various public spheres are selected by continuous selection from electronic, printed periodicals, other mass media, scientific, official business, spoken and everyday oral texts.

The beginning of the 21st century is characterized by a linguistic situation when the English language, acting as a global verbal mediator, has an ambiguous impact on the Ukrainian language, which raises the question of creating measures to promote the preservation of the mother tongue and national and cultural thinking. Since language and culture are interrelated, language carries a considerable cultural and ideological charge. The promotion and dominance of neo-borrowing as a means of communication inevitably leads to the emergence of alien culture and ideology with foreign language vocabulary, which will eventually contradict the local national-cultural thinking. In the period of globalization, the problem of active entry of neo-borrowings into the Ukrainian-speaking space and the issue of their adequate perception and interpretation by communication participants are gaining new meaning. The coexistence of the Ukrainian and borrowed vocabulary within one language not only requires interpretation and codification of the latter, but also creates the need to unify the concepts that prevail in a particular social sphere.

The problem of supersaturation of the Ukrainian language with words of a foreign language origin and the increased influence of informal, non-literary elements in speech on the modern linguistic process have been addressed. The ecology of language implies a level of proficiency in spoken and written literary language, a conscious, purposeful use of words, depending on the purpose and circumstances of communication; preservation of the native language in interaction with other languages.

Key words: neo-borrowing, ecology of language, extra- and intralingual factors, English borrowings, national consciousness.

*Без добре виробленої рідної мови
немає всенародної свідомості*
І. Огієнко

Постановка проблеми. Сучасне життя, як і сучасний світ, занадто динамізувалися. А це означає, що динамізувалася й сама мова, адже вона «покликана все документувати, зберігати в просторі й часі, передавати від покоління до покоління продукovanу інформацію» (Степаненко, 2017: 49). XXI століття позначене інтенсивними змінами в лексичній системі української мови, які зумовлені активним проникненням неозапозичень до різних галузей знань. Мова засобів масової інформації, комп'ютерної та економічної сфери, реклами та й побутове мовлення переобтяжені значною кількістю новітніх запозичень, що потребують фахового аналізу й кодифікації.

Неозапозичення – нове слово іншомовного походження, адаптоване до системи української мови шляхом транскрибування (відображення звукової форми його прототипу в мові-джерелі) або транслітерування (відбиття графічної форми такого прототипу) (Клименко та ін., 2008: 13). Тема є актуальною, оскільки процес адаптації мовних інновацій повинен забезпечувати не лише динаміку розвитку мови, а й ураховувати аксіологічну норму, зорієнтовану на вимоги системи й покликану оберігати відносну стабільність мови та її норм. Як найвищий прояв культури мова є ознакою ідентичності нації та діалектичним явищем, що віддзеркалює стан розвитку суспільства. У третьому тисячолітті загрозою для самої державної мови є необґрунтоване вживання окремих мовних засобів, що поширюються шляхом імітації та наслідування. Такі явища спонукають до осмислення проблеми екології мови.

Аналіз досліджень. Питанням виникнення, функціонування, виявлення, оцінювання мовних інновацій та інших процесів української лексики XXI століття присвячено праці Б. Ажнюка, Д. Баранника, С. Бибик, М. Бондар, З. Валюх, Г. Віняр, Г. Вокальчук, К. Городенської, С. Караванського, Є. Карпіловської, Л. Кислюк, Н. Клименко, Ж. Колоїз, І. Коробова, Т. Коць, І. Кочан, С. Лук'яненка, Д. Мазурик, Л. Мацько, А. Нелюби, О. Сербенської, Л. Ставицької, О. Стишова, Л. Струганець, О. Тараненка, В. Чабаненка, Н. Шовгун, Г. Яворської та інших учених.

Ідею зумовленості мовних явищ етнокультурними чинниками знаходимо в теорії етнокультурного простору О. Потебні. Учений розглядає етнокультурний простір як важливий складник національної мовної свідомості, визначає типові для національної традиції образи та їхнє відображення в певному культурному контексті та відповідному мовленнєвому оточенні.

За останні десятиріччя низка науковців присвячують свої праці лінгвоекологічній проблематиці (О. Сковородніков (2000), О. Сербенська (2002), Л. Бордюк (2003), О. Бондар (2006), Л. Масенко (2008), Б. Ажнюк (2009), О. Жихарева (2012), А. Радю (2013), М. Мірченко (2014) та ін.), наголошуючи на особливостях функціонування мови однієї культури в середовищі іншої національної культури й іншої мови, на енергетичному потенціалі мови, на її чистоті, культурі й унормованості.

Мета статті – проаналізувати чинники поширення неозапозичень в українській мові та окреслити основні тенденції їхньої семантичної адаптації.

Виклад основного матеріалу. Українська мова повсякчас зазнає впливу вагомих інтра- та екстралінгвальних чинників. Останні сьогодні

більш потужної дії. В умовах інтернетизації в усі сфери життя невинно проникають тренди: посилюється необхідність створення певного іміджу, слідування моді. У зв'язку з переоцінкою класичних понять естетики, стилю та краси, з розвитком сфери послуг до українського лексикону потрапляє значна кількість сучасних найменувань із *б'юти-сфери* (англ. beauty) на позначення одягу, аксесуарів, взуття та косметики. Більшість слів проходить шлях транскрибування: *маст-хев* (англ. must-have) – те, що необхідно мати; *лейбл* (англ. label) – 1) раніше: позначення іменної етикетки, 2) зараз: синонім до «бренд»; *оверсайз* (англ. oversize) – стиль, що надає перевагу одягу вільного крою; *деним* (фр. denim) – джинсовий стиль; *лонгслів* (англ. long + sleeve) – елемент верхнього одягу з довгим рукавом; *тренчком* (англ. trench coat) – плащ з водонепроникної тканини, що відрізняється наявністю декоративних деталей; *джегінси* (англ. jeggings) – вид брюк, що має елементи стретч-джинсів, і *легінси* (англ. leggings) – вид брюк, що повністю обтягують; *кігурумі* (яп. 着ぐるみ) – вид піжами, що покриває все тіло, у формі тварини; *консилер* (англ. concealer) – косметичний засіб, що приховує недоліки шкіри обличчя; *контурунг* (англ. contouring) – техніка візажу, яка здатна підкреслити рельєф обличчя за допомогою *бронзера* (англ. bronzer) для загару і *хайлайтера* (англ. highlight) для мерехтіння; *стробінг* (англ. strobing) – техніка візажу, яка полягає в контурованні обличчя шляхом висвітлення окремих зон; *бейкінг* (англ. baking від bake) – техніка візажу, яка дає змогу домогтися ідеально рівного тону, збільшити стійкість макіяжу. Якщо раніше деякі неологічні запозичення були надбанням лише обмеженого кола професіоналів, зараз їх активно вживають і вважають модними, зокрема й через те, що українські споживачі надають перевагу англійським інтернет-ЗМІ.

Як зауважують дослідники, тенденція послуговуватися невинними запозиченнями є особливо загрозливою для ментального рівня мовної особистості: «Гейтери», «трабли», «челенджі»... Якщо ми вживаємо ці слова щодня, ми перестаємо думати, як передати ці поняття українською. Та коли вже ми й «подію» називаємо «івентом», маючи на увазі, що англійською звучить престижніше, – це свідчить про небезпечну тенденцію. Англійська підступає до нас разом із великими корпораціями і змінює наше життя: від звичок харчування до способу думання і висловлювання» (Радіо Свобода, 21 лютого 2019 р.). Активне послуговування неозапозиченнями не є пози-

тивним процесом, адже існує загроза витіснення питомої української лексики. Темпи входження чужомовних лексем до складу української мови стоять на заваді здійсненню чіткого контролю за їхньою адаптацією на всіх рівнях СУЛМ, а також правильним слововживанням (Рудакова, 2013: 130). Загалом, немає сенсу та потреби перекладати лексеми дослівно, однак можна було б послуговуватися відповідниками за умови їх поширення серед продавців під час *шопінгу* (англ. shopping).

На тлі демократизації та боротьби за рівність і свободу в українську мову проникають та активно функціонують у мовленні слова на позначення суспільних правозахисних течій: *ейджизм* (англ. ageism від age) – дискримінація людини на підставі її віку; *бодіпозитив* (англ. Body Positive) – заклик сприймати своє тіло таким, яким воно є, не засуджуючи людей, які не відповідають сучасним стандартам краси; *віктімблеймінг* (англ. victim – «жертва» + blame) – звинувачення в злочині жертви; *харасмент* (англ. harassment) – цькування, переслідування, приниження гідності людини, психологічний тиск; *булінг* (англ. bullying) – постійне цькування (знуцання) в навчальному закладі; *кіднепінг* (англ. kidnapping) – викрадення дітей; *камін-аут* (англ. coming out – вихід) – відкрите й добровільне зізнання. Наведені слова стосуються нагальних проблем, які завжди були актуальними, однак тепер дістають сучасні назви. Їхнє англійське походження пов'язане з тим, що американське та західне суспільство почало звертати на ці явища увагу раніше.

Мультикультурний синтез як чинник соціально-історичних змін впливає й на розвиток сфери послуг, змушуючи українських кулінарів запозичувати традиційні рецепти інших країн. Цей процес поживляє появу та фіксування нових номінацій. Наприклад, у меню харківських закладів харчування натрапляємо на численні глютонічні найменування іншомовного походження: франчайзингового ресторану грузинської кухні «Мама Манана»: *бозбаши*, *шаурма*, *кетто*, *акекілі* – супи; *хінкалі*; *пенівані*, *кубдарі*, *шоті*, *чакапулі* – хачапурі; *цицила-тапака*, *чашошуплі*, *чанахі*, *чкммерулі*, *долма* – основні страви; *багратіоні*, *гозинакі*, *мацоні* – десерти; ресторану італійської кухні «Тратторія» (*бурато*, *брускета*, *фаджиолі*, *мінестроне*, *полена*); кафе американської стилізації «Fifties» (*овершейк*, *арпе*, *лате*); ресторану японської кухні «Танукі» (*ямато*, *гауді*, *чико-ям*, *чука*, *суші*). Більшістю слів послуговуються професіонали харчової сфери, однак окремі лексеми поступово входять до загального вжитку, зокрема завдяки стрімкому розвитку *гастротуризму* та полілінгвальності українських міст.

Серйозні екологічні загрози спричинило обговорення проблем збереження здоров'я. Комплексно це привело до появи нових видів спорту та номінацій іншомовного походження, пов'язаних зі здоровим способом життя: *смюзі* (англ. smoothie від smooth) – пюре із фруктів та інших інгредієнтів; *детокс* (англ. detox від detoxification) – спосіб очищення організму від токсинів; *стріт-бол* (англ. streetball) – вид вуличного баскетболу; *сквош* (англ. squash) – ігровий вид спорту, гра, з використанням м'яча та ракетки на закритому чотирма стінами корті; *стретчинг* (англ. stretching) – комплекс вправ для розвитку гнучкості тіла. Моду на спорт і здоров'я культивують також через пропагування відповідних ідей блогери, які, як лідери думок, активно поширюють вигідні їм ідеї. Тож, піклуючись про здорове довкілля, не варто забувати про екологію мови. Зміна свідомості людства в бік поширення екологічних цінностей можлива за умови збереження цілісності рідної мови та її зв'язку з культурою народу. Екологія мови тісно пов'язана з екологією духовної культури, екологією культурно-історичних традицій (Жихарева, 2012: 49).

Зміна орієнтирів і цінностей, зумовлена появою вільного часу у зв'язку з автоматизацією праці та розвитком технологій, – передумова реорганізації суспільного життя, зокрема галузі послуг/розваг і побуту. Як наслідок, є чимало сленгових слів іншомовного походження та запозичень у цих сферах: *дайджест* (англ. digest від лат. digerere) – огляд друку; *фітодизайн* (гр. φύτον + англ. design) – рослинні елементи інтер'єру; *квілінг* (англ. quill) – техніка виготовлення художніх композицій із завитків смужок паперу; *лузер* (англ. loser) – той, кому не щастить; *чил-аут* (англ. chill out) – відпочинок; *руффер* (англ. roof + -er-) – той, що лазить дахами; *рейв* (англ. rave) – велика вечірка з модною музикою; *вейп* (англ. vape) – електронна сигарета; *спінер* (англ. hand spinner) – іграшка, «крутилка» для рук; *френдзона* (англ. friend zone) – ситуація, коли одна людина кохає іншу, а та сприймає першу як товариша; *пранк* (англ. prank) – розіграш з метою викликати неадекватну реакцію.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. культура зазнає значних трансформацій та набуває нових форм, спричинюючи появу нових засобів їхнього вираження. Масова культура намагається спростити літературу, змінює мову. Перехід на міжнародну арену шоу-бізнесу призвів до необхідності передачі назв україномовних творів та імен митців латинською, що використовується для приваблення і зацікавлення іноземців, а орієнтація на таку аудиторію – одна із сучасних тенденцій

розвитку вітчизняної культури. Чи не найбільше зазначених лексем стосуються сфери музичного мистецтва в Україні: гурти «ОНУКА» («STRUM», «ALL FRIENDS», «MISTO», «Svitanok», «Vidlik», «ZAVTRA»), «HARDKISS», «KAZKA», «KOZAK SYSTEM», виконавці DZIDZIO, MONATIK, MARUV, MELOVIN, TAYANNA, Піанобой, TARABAROVA, ALEKSEEV. У багатьох українських номенах у такому транскрибуванні нелегко впізнати загальноживані слова: *онука*, *струм*, *місто*, *світанок*, *відлік*, *завтра*, *казка* тощо.

Розвиток науки й технологій активізує також інтралінгвальні процеси, зокрема зміну семантики слова. Зазвичай значення слів – стійка характеристика, однак під впливом суспільних чинників відчутні зміни й у цій категорії неозапозичень. Окремі слова змінюють значення на основі асоціацій під час мовної взаємодії, пристосування до системи мови-приймача: *чіка* – дівчина (англ. chick «курка», у мові запозичення пташка завжди асоціювалася з дівчиною); *флуд* – морнослів'я, потік неважливих повідомлень (англ. flood «потоп», «повінь», що трактується як потік слів); *планшет* – підвид сучасних комп'ютерів (фр. planchette «дощечка», на яку наклеєно креслярський папір, застосовувана зокрема під час картографування). Така зміна семантики, пов'язана з мотивом уживання цих слів та асоціаціями з ними в мові забезпечення, обґрунтована.

Низка неозапозичень змінюють або розширюють семантику і в мові запозичення, і в мові-реципієнті: *серфінг* (англ. surfing) – 1) спорт; 2) користування сайтами; *домен* (фр. domaine від лат. dominium) – 1) спадкове землеволодіння короля в середньовічній Європі, частина вотчини феодала із самостійним господарством; 2) частина інформаційного інтернет-простору, асоційована з певним власником: державою, організацією, індивідом; *лофт* (англ. loft) – 1) житло, переоснащене з верхнього, під дахом, поверху або мансарди приміщення промислової будівлі, тобто горище; 2) архітектурний стиль, що виник у кінці ХХ століття та передбачає стилізацію під переобладнане промислове приміщення; *растамани* – 1) спочатку розглядалися як послідовники растафаріанства; 2) останнім часом – представники молодіжної субкультури, яких об'єднують зовнішні атрибути культури народів Ямайки: дреди, вживання маріхуани, расти, зелено-жовто-червона гама в одязі тощо. У цьому випадку також простежуються подібні характеристики для первинного та набутого згодом значення.

Запозичення нової лексики в українській мові зумовлене також певними внутрішньомовними

чинниками: можливістю швидкого номінування нового предмета, поняття, явища та розмежування близьких за змістом, але різних понять; прагненням до збереження семантичної чіткості лексичних одиниць, що виявляється в запобіганні полісемії та омонімії; тенденцією до економії мовних засобів та мовленнєвих зусиль, що полягає в здатності чужомовної лексеми замінювати описові звороти однослівними найменуваннями; відсутністю в українській мові позначень для новітніх процесів, реалій, дій, предметів; прагненням до порозуміння між партнерами та ін. (Коробова, 2019: 111). Такі неозапозичення деякою мірою «осучаснюють» лексичний склад мови, дають змогу швидко й адекватно назвати нові предмети, реалії і наукові поняття; сприяють розвитку комунікації, заповнюючи відповідні вербальні лакуни.

Постійний розвиток суспільства, глобалізація всіх процесів, прагнення пізнати світ – характерні ознаки сучасності. Потреби інтелектуалізованого соціуму зумовлюють необхідність у сучасних професіях і фахівцях. У XXI столітті найменування різновидів управлінської діяльності здебільшого утворюються додаванням іншомовної частини (іноді – шляхом гібридизації). Наприклад, неологізм *менеджер*, який уже ввійшов до загального вжитку, став основою творення неологем: *менеджер космотуризму*, *GR-менеджер* (англ. government relations manager – посередник між бізнес-організаціями та державними органами влади), *HR-менеджер* (англ. human resources manager) – спеціаліст із ефективного добору персоналу, що організовує тренінги, відпочинок. Таку тенденцію можемо обґрунтувати розширенням сфери послуг і необхідністю контролю підлеглих, управління компаніями на нових рівнях.

Як зауважують мовознавці (І. Кочан, О. Сербенська), назви нових професій (професіоналізми) також утворюються шляхом злиття запозичених основ і часток з іншими, уже відомими, основами на позначення сфери діяльності: *cimi-* (*cimi-фермер* (англ. city farmer) – фахівець зі створення вертикальних ферм, які дають змогу вирощувати рослини, розводити тварин на дахах та в приміщеннях хмарочосів), що зумовлено глобальною урбанізацією та водночас необхідністю розвивати агропромисловість; *тренд-* (*тренд-хантер* (англ. trend hunter) – працівник, який шукає потенційні тренди й відстежує нові ідеї для продуктів у сфері бізнесу та дизайну), що можемо пояснити наявністю постійної конкуренції та прагненням підвищувати показники праці задля утримання позицій на ринку; *тайм-* (*тайм-брокер* (англ. time broker) – посередник, який продає час різних спеці-

алістів-*фрілансерів* (англ. freelancer), які здійснюють пошук віддаленої роботи на постійній основі без укладання договору), що зумовлено потребою раціонально розподіляти час; *IT-* або *innovation technology* (*IT-проповідник* – фахівець з технологій, який спілкується з користувачами ПК, навчає та пояснює суть нових програм, скорочує цифровий розрив серед населення; *IT-медпрацівник* – фахівець у галузі медицини та технологій, який оптимізує доставляння препаратів у різні частини світу, запобігає можливим масовим вірусним зараженням та епідеміям). Нові запозичені аббревіатури IT, ZIP, DECT, DHCP, DoS, FTP та ін. виконують роль твірних основ для поповнення лексичної системи української мови складними словами (IT-аутсорсинг, IT-консалтинг, ZIP-архів, ZIP-файл, DECT-мережа, DHCP-клієнт, DECT-телефони, DHCP-сервер, DoS-боти, DoS-вірус, FTP-архів, FTP-вузол) (Валюх та ін., 2017: 12).

Значна кількість слів на позначення назв професій утворюється шляхом незвичного семантичного поєднання лексем, здебільшого активного вжитку, передумовами якого стало взаємопроникнення різних галузей, бажання керівництва знайти універсальних фахівців: *диспетчер каршерінгу* (англ. car sharing) – працівник, що відає сервісами загального користування автомобілями, відстежує їхні маршрути, розв'язує конфліктні ситуації і підбирає авто для клієнта; *проектант систем рекуперації* (лат. recuperatio) – спеціаліст, який розробляє технологічні рішення для «вловлювання» надлишкової енергії рухомих засобів, насамперед під час гальмування (наприклад, автомобільний транспорт, метро, міський електричний транспорт); *ментор стартапів* (англ. startup mentor) – тимчасовий наставник проекту новоствореної компанії тощо. Назви новітніх професій, утворені таким способом, здебільшого охоплюють сфери бізнесу в аспектах застосування психологічних прийомів і технологічного прогресу, що зумовлено інтеграцією до країн із розвинутою економікою, для яких характерний стрімкий розвиток сфери послуг, механізації та автоматизації праці.

Тенденція до збільшення іншомовних запозичень, зокрема англізмів, в українській мові впродовж останніх десятиліть пов'язана з посиленням політичних, економічних, культурних взаємозв'язків України із зарубіжними, переважно англійськими, країнами. Процес швидкого входження значної кількості англізмів спричинений інтенсивним вивченням українцями англійської мови. Сьогодні вплив цієї мови посилюється вже не безпосередньо з Англії, а зі Сполучених Штатів Америки, які стали лідером в економіці,

розвитку передових технологій і виробничих відносин, у науці, політиці, спорті та інших сферах життя (Коробова, 2017: 26). На цьому ґрунті витворюється «офісна новомова», корпоративний сленг, який усе відчутніше прагне замінити собою звичні мовні одиниці та звороти: «Я використовую такі слова, як бенчмарк, ачівка, спіч, форвардінг інформейшн і конф кол, щоправда, їх розуміють не всі, – зізнається НВ директорка з корпоративних комунікацій Нової пошти Яна Нестерчук. – Хоча мені здається, що таймлайн, таймплан, скоуп оф ворк, адженда, q&a, реліз, промо, воркфлоу, інсайт або аттач стали вже звичними» (Крикуненко, 2019).

Найбільше англізмами переобтяжена професійна технічна лексика, зокрема ІТ, політична та адміністративна сфери: *трейдер* (англ. trader) – учасник біржової торгівлі, що здійснює торгово-інвестиційні операції із цінними паперами (облігаціями, акціями та іншими фінансовими інструментами) з метою отримання прибутку; *андерайтер* (англ. underwriter) – юридична особа, яка здійснює управління процесом випуску й розподілу цінних паперів; *коуч* (англ. coach) – тренер, учитель, що допомагає досягти певної життєвої або кар'єрної мети; *фішер* (англ. fisher від fishing) – інтернет-злочинець, який «ловить» паролі, номери банківських карт і рахунків, важливу інформацію тощо; *фоловер* (англ. follower) – особа, користувач соцмережі, що слідкує за оновленнями статусу чи новинною стрічкою іншого користувача; *лобіст* (англ. lobbyist від lobby) – особа, яка здійснює тиск на законодавців з метою ухвалення/відхилення тих чи тих законодавчих актів в інтересах певних осіб або їхніх груп; *мерчендайзер* (англ. merchandiser) – товарознавець; *супервайзер* (англ. supervisor) – адміністративна посада. Лексичні запозичення заповнюють певні лакуни в словниковому складі мови-реципієнта (позначають нові явища, поняття, процеси тощо) або взаємодіють з уже закріпленими в мові лексемами (синонімізуються з ними).

Як бачимо, домінування англізмів у соціальній сфері, спричинене глобалізаційними процесами, породжує як конструктивні, так і деструктивні тенденції. До перших належить посилення зацікавленості українців до вивчення англійської мови як іноземної, залучення лінгвокультурних

елементів, використання неозапозичень на позначення економічних, суспільно-політичних, культурно-побутових, наукових та соціально-психологічних понять. Негативний вплив цього процесу позначається на мовленнєвій діяльності, мовній свідомості українців і на самій системі української мови: проникають не тільки іншомовні слова зі своєю семантикою, а й елементи англійської граматики. Влучно про надмірне й безпідставне вживання іноземних слів зазначив на Парламентських слуханнях (2003) Б. Олійник: «Мова незалежної України за кілька років уже встигла прихопити з англійської кілька тисяч слів, що межує з прямим витісненням корінних українських слів американізмами <...> Прислухайтеся: лізинг, факторинг, франчайзинг, факс, ксерокс, принтер, картридж, вінчестер, степлер <...> Жоден завойовник так триумфально не полонив наші вулиці, причому без найменшого нашого спротиву» (Про функціонування, 2003). Будь-які зміни в мовному просторі спричинюють зміни в комунікації на всіх рівнях, тому мовні процеси прямо пов'язані з моральним, духовним, економічним, правовим станом суспільства. І саме екологія мови забезпечує екологію духовної сфери, екологію культурно-історичних традицій та, проникаючи в соціальні процеси, здатна допомогти суспільству стати на шлях стабільного розвитку.

Висновки. Неозапозичення ХХІ століття, активно проникаючи в українську мову, перебувають на етапі засвоєння, випробовуються мовною практикою та адаптуються в українському узусі. Процес їхньої адаптації та функціонування в мові-реципієнті об'єктивний, і заборонити чи зупинити його неможливо. Однак, передбачаючи наслідки цього явища, необхідно проаналізувати доцільність використання окремих неозапозичень в українському мовному просторі; виробити критерії і норми функціонування іншомовної лексики; уніфікувати термінологію наукової та фахової комунікації з урахуванням змін у глобалізованому суспільстві та свідомості людей; визначити рівень допустимої кількості іншомовних лексем, який не загрожуватиме мовній системі та збереженню національної ідентичності; формувати культуру спілкування, що забезпечить мовців української мови від почуття меншовартості щодо своєї національної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валюх З. О., Коробова І. О. Неозапозичення як база сучасного словотворення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Філологія*. 2017. Т. 20. № 2. С. 9–16.
2. Жихарева О. О. Екологія – лінгвістика – еколінгвістика: розбудова галузі. *Нова філологія*. 2012. Вип. 51. С. 46–51.

3. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
4. Коробова І. О. Лексико-семантичне освоєння новітніх англійців у сучасній українській мові. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Філологія*. 2019. Т. 22. № 1. С. 109–122.
5. Коробова І. О. Семантичне та словотвірне освоєння новітніх запозичень в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ – Запоріжжя, 2017. 443 с.
6. Крикуненко І. Мовний кураж. *НВ*. 2019. 7 листоп. № 41. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/noviy-ofisniy-sleng-anglicizmi-v-korporaciyah-novini-ukrajini-50052330.html> (дата звернення: 17.04.2020).
7. Рудакова Т. М. Принципи засвоєння неозапозичень в українській літературній мові: орфографічна адаптація. *Філологічні науки*. 2013. Книга 1. С. 129–135.
8. Про функціонування української мови в Україні : матеріали парламентських слухань 12 березня 2003 р. *Поточний архів Верховної Ради України*. 2003. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/parlament_sluhan_ukr_mova03.html#ОЛІЙНИК (дата звернення: 15.04.2020).
9. Степаненко М. Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон : монографія. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. 616 с.

REFERENCES

1. Valiukh Z. O., Korobova I. O. (2017). Neozapozychennia yak baza suchasnoho slovotvorennia [Non-borrowing as the basis of modern word formation]. *Bulletin of the Kiev National Linguistic University. Philology*. № 2 (Vols. 20). P. 9–16 [in Ukrainian].
2. Zhykharieva O. O. (2012). Ekolohiia – lnhvistyka – ekolnhvistyka: rozbudova haluzi [Ecology – linguistics – ecolinguistics: building an industry]. *Nova filolohiia*. Vyp. 51. P. 46–51 [in Ukrainian].
3. Klymenko N. F., Karpilovska Ye. A., Kysliuk L. P. (2008). *Dynamiczni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykoni* [Dynamic Processes in the Modern Ukrainian Lexicon] : monohrafiia. Kyiv : Vydavnychiy Dim Dmytra Buraho. 336 p. [in Ukrainian].
4. Korobova I. O. (2019). *Leksyko-semantychne osvoiennia novitnikh anhlizmiv u suchasni ukrainskii movi* [Lexical-semantic mastering of the latest English in modern Ukrainian]. *Bulletin of the Kiev National Linguistic University. Philology*. № 1 (Vols. 22). P. 109–122 [in Ukrainian].
5. Korobova I. O. (2017). *Semantychne ta slovotvirne osvoiennia novitnikh zapozychen v ukrainskii movi* [Semantic and word-formation of the latest borrowings in the Ukrainian language]. (Candidate Dissertation). Kyiv – Zaporizhzhia. 443 p. [in Ukrainian].
6. Krykunenko I. (2019). *Movnyi kurazh*. [Language courage]. *NV*. 7 lystop. (№ 41). URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/noviy-ofisniy-sleng-anglicizmi-v-korporaciyah-novini-ukrajini-50052330.html> (data zvernennia: 17.04.2020) [in Ukrainian].
7. Rudakova T. M. (2013). *Pryntsypy zasvoiennia neozapozychen v ukrainskii literaturnii movi: orfohrafichna adaptatsiia*. [Principles of mastering non-borrowing in Ukrainian literary language: spelling adaptation]. *Filolohichni nauky*. Knyha 1. P. 129–135 [in Ukrainian].
8. *Pro funktsionuvannia ukrainskoi movy v Ukraini : materialy parlamentskykh slukhan 12 bereznia 2003 r.* [About the Functioning of the Ukrainian Language in Ukraine : Materials of Parliamentary Hearings March 12, 2003]. The current archive of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/parlament_sluhan_ukr_mova03.html#OLIINYK (data zvernennia: 15.04.2020) [in Ukrainian].
9. Stepanenko M. (2017). *Politychne sohodennia ukrainskoi movy: aktualnyi peryfrastykon : monohrafiia* [The political present of the Ukrainian Language: a topical perifrasticon]. Kharkiv : Vydavets Ivanchenko I. S. 616 p. [in Ukrainian].